

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

==== Izpitna pola 1 ====

Strukturirane naloge

Sreda, 28. avgust 2013 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite in rešite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 40; vsaka naloga je vredna 20 točk.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

1.	2.	3.	4.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

Prazna stran

OBRNITE LIST.

1. Družbene različnosti in neenakosti

Vir 1

Koncept »razreda« pomeni katerokoli kategorijo ljudi z istim razrednim položajem. Tako razred ni skupnost, temveč samo kategorija ljudi z istim ekonomskim ali tržnim položajem.

(Ritzer, G. (2008): Sociological Theory, McGraw-Hill, New York, str. 128)

1.1. Kateri sociolog je avtor opredelitve družbenega razreda v viru 1?

_____ (1 točka)

1.2. Kateri dve kategoriji družbene neenakosti ta sociolog še razlikuje poleg razreda? Navedite obe kategoriji in pojasnite eno od njiju.

Prva kategorija: _____ (1)

Druga kategorija: _____ (1)

Razlaga: _____
_____
_____ (2)
(4 točke)

1.3. V čem se razredni sistem razlikuje od kastnega sistema? Predstavite tri razlike.

Prva razlika: _____
_____ (1)

Druga razlika: _____
_____ (1)

Tretja razlika: _____
_____ (1)
(3 točke)

Vir 2

Na podlagi splošne funkcije, ki jo ima neenakost, lahko opredelimo dva dejavnika, ki določata relativni rang različnih položajev. Na splošno prinašajo najboljše nagrade in imajo s tem najvišji rang tisti položaji, ki (a) imajo največji pomen za družbo in (b) zahtevajo največ usposabljanja in talenta.

(Davis, K., in Moore, W. E. (1945): Some Principles of Stratification. American Sociological Review, 10, 2, str. 243)

1.4. Katero teorijo o družbeni neenakosti predstavlja vir 2?

_____

(1 točka)

1.5. Kaj pomeni samoobnavljanje elit? Razložite in ponazorite s primerom.

Razlaga: _____

_____

(1)

Primer: _____

_____

(1)
(2 točki)

1.6. Pojasnite povezanost med družbeno neenakostjo in socialnimi omrežji.

_____

_____

_____

_____

_____

(2 točki)

Vir 3

Polovica Afričanov živi z manj kot 1 dolarjem na dan, ena tretjina v lakoti, pri čemer približno ena šestina otrok umre pred petim letom starosti. Razmere se ne izboljšujejo.

(Martell, L. (2010): The Sociology of Globalization, Polity Press, Cambridge, str. 165)

1.7. Pojasnite pojem absolutne revščine. Pomagajte si z virom 3.

(2 točki)

1.8. Kaj je socialna izključenost? Razložite in ponazorite s primerom.

Razlaga: _____

---

(2)

Primer: _____

---

(1)
(3 točke)

1.9. Pojasnite pojem družbeni spol in kako je določen.

(2 točki)

2. Identiteta in kultura

Vir 1

Delež otrok s slovenskim maternim jezikom je znašal na avstrijskem Koroškem v šolskem letu 1937/38 15,3 %, v šolskem letu 1960/61 je upadel na 5,3 %, torej za dve tretjini. Ta razvoj je posledica močnega germanizatoričnega pritiska na slovensko narodnostno skupnost na Koroškem, in sicer na političnem, gospodarskem in kulturnem področju.

(Malle, A. (ur.) (1997): Slovenci na Koroškem, ZSO, Celovec, str. 42)

2.1. O kateri sestavini kulture govori vir 1?

_____ (1 točka)

2.2. Katere so še druge sestavine kulture? Navedite in razložite še eno.

Navedba sestavine kulture: _____ (1)

Razlaga: _____
_____
_____ (2)

(3 točke)

2.3. Imenujte (s sociološkim pojmom) in razložite proces, ki je v viru 1 naveden kot »germanizatorični pritisk«.

Poimenovanje procesa: _____ (1)

Razlaga: _____
_____
_____ (2)

(3 točke)

- 2.4. Mogoči so tudi drugačni procesi in odnosi med različnimi kulturami. Imenujte in kratko pojasnite eno drugačno možnost.

Poimenovanje: _____ (1)

Razlaga: _____
_____
_____ (2)
(3 točke)

- 2.5. Kako imenujemo prepričanje, da so kulture različne, vendar enakovredne?

_____ (1 točka)

- 2.6. Kratko razložite, s katerimi značilnostmi družbe in razlikami med ljudmi je povezan nastanek subkultur v neki družbi. V odgovor vključite dve takšni razliki in navedite konkreten primer subkulture.

Razlaga nastanka subkultur: _____
_____
_____ (2)

Primer subkulture: _____ (1)
(3 točke)

Vir 2

Raziskovalci še posebno pozornost namenjajo vlogi množičnih medijev v življenju otrok in mladostnikov, [...] Med množičnimi mediji je še posebej pomemben splet, ki je postal »sestavni del življenja mladostnikov«. Tako nedvomno ustreza še eno poimenovanje današnje generacije mladih – t. i. *spletna generacija* (angl. *Net Generation*).

(Lavrič, M., in drugi (2011): Mladina 2010. Družbeni profil mladih v Sloveniji, MŠŠ, Urad RS za mladino, Aristej, Ljubljana, Maribor, str. 279)

- 2.7. Vir 2 omenja množične medije. Ti v socializacijskem procesu delujejo kot eden od

_____

(1 točka)

- 2.8. Za kaj mladostniki in mladostnice uporabljajo množične medije? Kratko predstavite tri najpogostejše uporabe.

Prva uporaba: _____

(1)

Druga uporaba: _____

(1)

Tretja uporaba: _____

(1)
(3 točke)

- 2.9. Kratko predstavite vpliv spleta na interakcije mladostnikov in mladostnic.

_____
_____
_____
_____

(2 točki)

3. Delo in prosti čas

3.1. Opišite razmerje med delovnim in prostim časom v predindustrijskih družbah.

(2 točki)

3.2. Kako se je spremenil odnos med delovnim in prostim časom v industrijskih družbah?

(2 točki)

3.3. Ocene razširjenosti sive ekonomije za Slovenijo se gibljejo med 17 % in 23 %, kar jo uvršča blizu vrha lestvice držav. Zakaj je siva ekonomija z vidika države/družbe negativen, celo škodljiv pojav?

(3 točke)

3.4. Kako sivo ekonomijo imenujemo še drugače?

(1 točka)

3.5. Zaposlitev prinaša ljudem nekatere socialne pravice. Naštejte tri in eno podrobneje pojasnite.

Prva pravica: _____

Druga pravica: _____

Tretja pravica: _____

(2)

Pojasnitev: _____

(1)

(3 točke)

Vir 1

Vladna poročila v ZDA navajajo, da je 31 milijonov delavcev zaposlenih za nepoln delovni čas, torej za manj kot štiriintrideset ur tedensko (U. S. Department of Labor, 2003).

(Macionis, J. J. (2005): Sociology. Tenth edition. Kenyon College, Parson Education, Inc. New Jersey, str. 421)

3.6. Navedite eno od posledic fleksibilizacije trga dela v zadnjih desetletjih. Lahko si pomagata z virom 1.

_____
_____

(1 točka)

3.7. Katera od navedenih trditev glede vloge in ciljev sindikatov ni pravilna? Obkrožite jo.

- A Ekonomska zaščita zaposlenih.
- B Podpora strankam na volitvah.
- C Organiziranje delavcev v času stavk.
- D Socialna pomoč delavcem v času brezposelnosti.

(1 točka)

3.8. Kateri sta dve najpomembnejši sredstvi sindikata za doseganje ciljev?

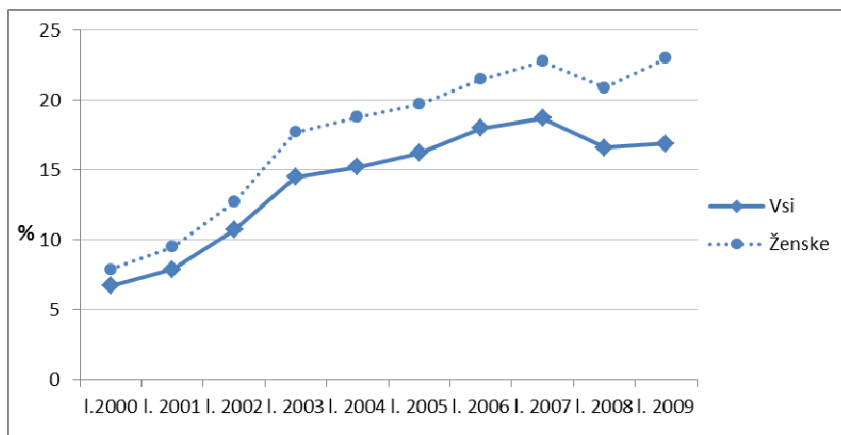
Prvo sredstvo: _____

Drugo sredstvo: _____

(2 točki)

OBRNITE LIST.

Vir 2

Delež brezposelnih diplomantov med vsemi brezposelnimi v starostni skupini 25–30 let, Slovenija, 2000–2009

(Povzeto po Lavrič, M., in drugi (2011): Mladina 2010. Družbeni profil mladih v Sloveniji, MŠŠ, Urad RS za mladino, Aristej, Ljubljana, Maribor, str. 112)

- 3.9. Brezposelnost (tudi v Sloveniji) ogroža nekatere kategorije prebivalstva bolj kakor druge. Navedite dve rizični kategoriji.

Prva kategorija: _____

Druga kategorija: _____

(1 točka)

- 3.10. Predstavite eno značilnost na področju brezposelnosti mladih z visokošolsko izobrazbo v Sloveniji. Lahko si pomagate z virom 2.

_____

_____

_____

_____

(2 točki)

- 3.11. Razložite vpliv tehnološkega razvoja na brezposelnost.

Kratkoročne posledice: _____

_____

_____

(1)

Dolgoročne posledice: _____

_____

_____

(1)
(2 točki)

4. Znanost – družbeni razvoj in ekološka vprašanja

4.1. Navedite dve razliki med vsakdanjim in znanstvenim spoznanjem ter eno razložite.

Prva razlika: _____

_____

Druga razlika: _____

_____

(2)

Razlaga: _____

_____

_____

(2)

(4 točke)

Vir 1

Skozi svoj teleskop je Galilej dognal, da je Rimska cesta v resnici prostran zbor posamičnih zvezd. In najpomembnejše, opazil je štiri lune okoli Jupitra; odkritje, ki je izredno vplivalo na mnoge geocentrično naravnane posameznike, tiste, ki so zagovarjali, da se nebesna telesa vrtijo izključno okoli Zemlje.

(Hawking, S. (2005): Na ramenih velikanov, Zgodovinski mejniki v fiziki in astronomiji, Učila, Ljubljana, str. 56–57)

4.2. Katera družbena okoliščina razvoja moderne znanosti je razvidna iz vira 1? Navedite jo.

_____

(1 točka)

4.3. Predstavite še eno družbeno okoliščino za razvoj moderne znanosti.

_____

_____

_____

(2 točki)

Vir 2

Z vključevanjem družboslovnih znanosti in še posebej sociologije v ciklične procese odločanja na področju socialne politike se družboslovje poslavlja od svoje akademske osamljenosti in stopa v areno političnega življenja. Ni več samo kritična veda, ki daje diagnoze brez terapij in ki zaradi tega vzbuja vtis nihilistične oziroma pesimistične akademske vede.

(Rus, V. (1990): Socialna država in družba blaginje, Domus, Ljubljana, str. 17)

4.4. O kateri funkciji znanosti govori vir 2?

_____

(1 točka)

4.5. Predstavite še dve drugi funkciji znanosti.

Predstavitev prve funkcije: _____

_____

(2)

Predstavitev druge funkcije: _____

_____

(2)
(4 točke)

4.6. Razložite pojem sociotehnosfera.

_____

(2 točki)

4.7. Navedite študijo, ki je v 70. letih 20. stoletja med prvimi opozorila na glavne ekološke probleme.

_____

(1 točka)

Vir 3

Onesnaževanje tvorijo razni škodljivi plini in kapljice in trdi delci. Največkrat smo obveščeni o onesnaženju z žvepovim dioksidom, brezbarvnim plinom ostrega vonja, ki nastaja pri zgorevanju fosilnih goriv in raznih industrijskih procesih, je pa škodljiv za okolje in človeka. V zraku se posredno veže z vodno paro v žvepovo kislino, za kisle padavine pa vemo, da škodijo vegetaciji.

(Albreht, T., in drugi (2000): Zdravje in okolje: kakovost okolja in življenja konec 20. stoletja, Svet za varstvo okolja, Ljubljana, str. 36)

4.8. Na kateri vidik ekološke krize opozarja vir 3?

_____ (1 točka)

4.9. Navedite in pojasnite še en vidik sodobne ekološke krize.

Navedba: _____ (1)

Pojasnitev: _____
_____
_____ (1)
(2 točki)

4.10. Kaj je »ekotehnološki optimizem«?

_____
_____
_____ (2 točki)

Prazna stran